

Tuokkosen nimitykset suomen murteissa

I

Tuohen käyttö on maanosassamme yleisintä ja kehittyneintä pohjois-havumetsävyöhykkeellä; sen eteläpuolella, Itä-Euroopan sekalehtimetsävyöhykkeellä, tuohen korvaa suurelta osalta niini ja lehmuksen kuori (ks. Valolaatimaa karttaa KTA IX s. 285). Itämerensuomalaisten kansojen asualueella niintä ja lehmuksen kuorta on käytetty enimmäkseen vain Suomalahden eteläpuolella, missä taas tuohen merkitys kansanomaisessa taloudessa on ollut paljon vähäisempi kuin Suomessa ja Itä-Karjalassa (ks. esim. Rönkä Vanha Viro s. 112—). Tämä kuvastuu myös sanastossa: suomalais-karjavepsäläisellä kielialueella tuohiterminologia on vakiintuneempaa ja rikkaampaa kuin vatjassa, virossa ja liivissä.

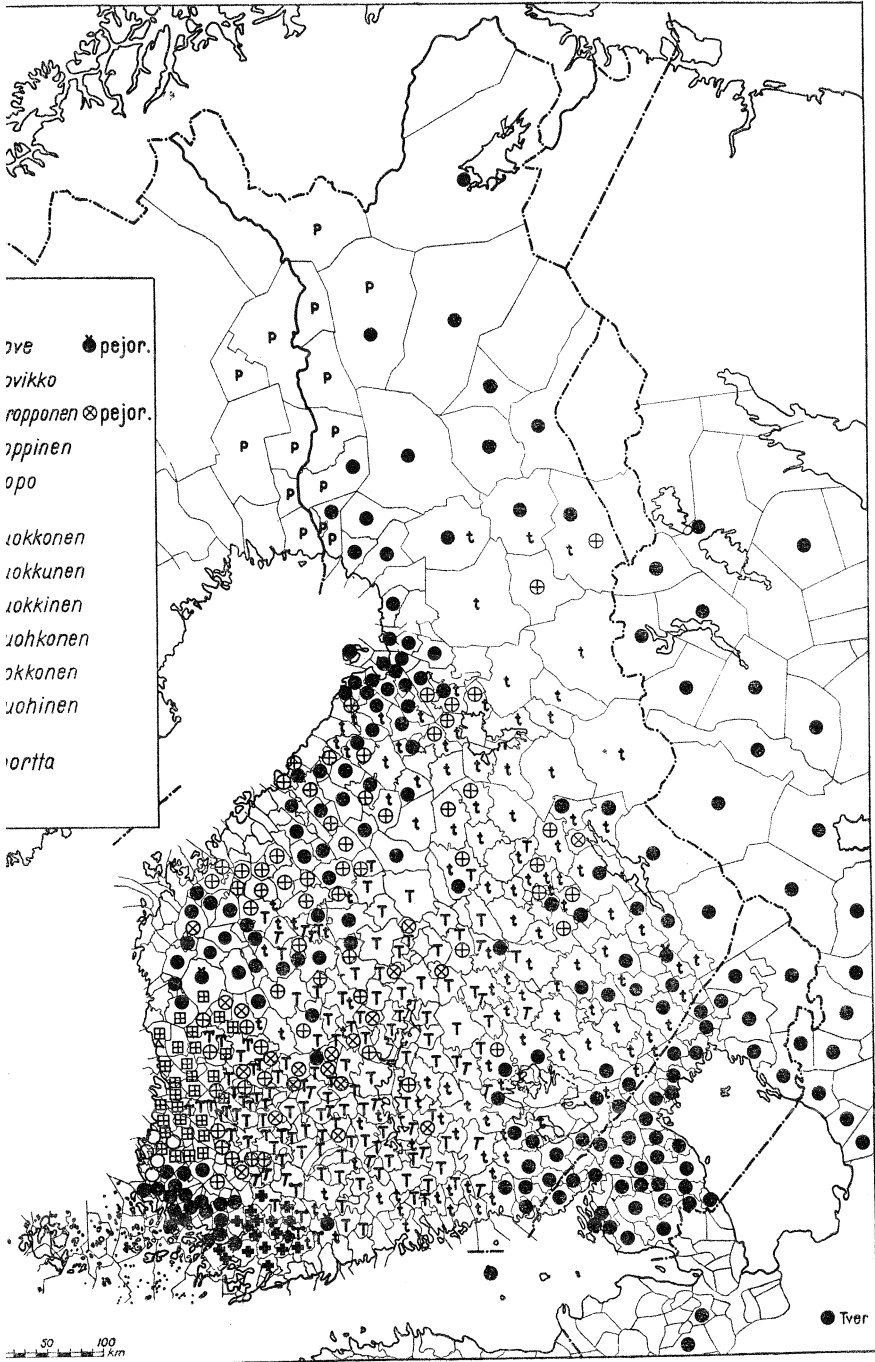
Tuohen hyväksikäyttö *l e v y i n ä* edustaa epäilemättä vanhempaa karjakuorin kuin tuohin *n a u h a n* punominen tarve-esineiksi, kuten monesti on todettu (esim. Sirelius, SKK I s. 364; Manninen, Suomen suku III s. 171; Valon mts. 287). Tuohinauhan käsittelyyn liittyvää kielempää sanastoa on N. Valonen selvittänyt erikoistutkimuksessaan *Geflechte und andere Arbeiten Birkenrindenstreifen*, jossa myös murremaantieteellisiin seikkoihin on kiinnitetty huomiota. Sen sijaan tuohilevyn kansanomaiseen käyttöön liittyvä *se* aines on toistaiseksi jäänyt vaille yksityiskohtaista käsittelyä.

II

Tuokkosen eli ropeen, so. tuohilevystä valmistetun nelikulmaisen asun nimitykset suomen murteissa jakautuvat kahteen etymologisesti erilliseen ryhmään: *rov-* ja *rop-*alkuisiin sanoihin sekä *tuohi-*sanan johdoksiin; vain paritaholla tunnetaan 'tuokkosen' merkityksessä muitakin sanoja (*loike*, *loikkaloikkonen*; *viskain*; *portta*). Oheinen kartta esittää suomen murteiden nykykannan.¹

rov-, *rop-*alkuiset tuokkosen nimitykset ovat kahta sarjaa, yksinäis-*p*:llistä geminaatallista. Edellisiä ovat *rove(h)*, *rovikko* ja *ropo*, jälkimmäisiä *roppine*.

¹ Kartan runko perustuu Sanakirjasäätiön kokoelmiin. Aukkopaikkoja jäi yli sapitäjän kohdalle; niitä olen saanut täytetyksi keruumatkoillani sekä kirjeitse ja suomen kielen opiskelijain avulla.

ropponen sekä tavallaan myös *ropukka* ja *ropikko* (ja näiden harvinaiset variaatit *rupukka*, *tropekka*).

1. Kaikkein laaja-alaisin tuokkosen nimi on *rove(h)*. Se esiintyy Suomessa myös karjala-aunuksessa, lyydiläismurteissa ja vepsässä, mutt vatjassa, virossa eikä liivissä.

Sanakirjantekijämme tuntevat *rove*-sanana terminus technicuksena Schroderuksesta alkaen: Schrod. *rowet* 'ein Rindengeschir' / Jusl. *rove*, -*c* 'vas corticeum; näfwerifwa, näfwerskeppa' / Gan. *rove*, -*s*, -*t* : *ropeen* 'nä rjifwa, näfwerskeppa; vas corticeum'; *tuohi rowet* 'näfwer rjifwa' / Renv. *ropeen* 'vasculum corticeum baccis etc. colligendis' / Lönnr. *rove*, *ropeen* 'nä skäppa, -rifwa, -ask (*tuohikko*); *marjarove* 'bärrifwa'; »juoda vettä ropeesta 'ur en näfwerskäppa'. Muuten *rove* on vanhassa kirjasuomessa perin harvinaisen. Prof. Rapola on minulle huomauttanut Juhana Wegeliuksen Postillia (Se Pyhä Ewangeliumillinen Walkeus — —; Tukholma 1747) tavattavilmauksesta *ropeen alla*, joka merkitsee samaa kuin nykyisin yleinen kasanonta (panna kynttilänsä) *vakan alle*: — — awaitkat silmänne näkecingua pimiän peitten me jo olemma wetänet meidän kyntilämme päällesepalaa ikänäns cuin *roppen alda*, jonga alda ej moni taida sitä oikia walkenähdä (I s. 324); Mitäs hywä — — meille sijtä on, että Kynttilä ja Wallpalaa meille Saarnoisa ja kirjoisa, cosca se ainakin [= kuitenkin] macaattettynä nijn cuin *ropeen alla*, — — (I s. 783).

Vanhojen kirjallisten lähteiden tarjoamaa harvapiirteistä kuvaa täyttävät nykymurteista saatavat tiedot, joiden mukaan *rove*-alueita ovat:

Lounaismurteiden ja niihin läheisesti liittyvän Turun ylämurreryhmän muodostama ehytrajainen vyöhyke. Positiivisia tietoja on raavista pitäjistä: PyhR (tav. *ropò*), Lait Lok Vehma TaiS Aska Mietl KarTl Ylä Nou Mas MerM Rym Rai Maar Rusko Vaht Paat Pöy Aur Kaar Tar Mart Pai Sau, Karuna (myös *rovikko*), Ang (tav. *rovikko*), P Siellä täällä kuuluu *rove* (: gen. *roppen*) -muodon rinnalla myös vahva-asteistaivutusvartalosta abstrahoitua nominatiivia *roppe* t. *tuahroppe* (: gen. *roppi*) esim. PyhR Rai Karuna Ang. *rove*-sanana 'tuokkosen' merkityksestä on ilmeisesti lähtöisin affektinen yhdyssana *rovesuinen*, joka tarkoittaa siivottomuukpuhujaa (Kaar); sen merkitykseen vrt. esim. *avosuinen* astia — *avosi* 'rivopuheinen' ihminen. Lounais-Suomesta on myös muutamia *rove*-savanhoja kirjallisia esiintymiä. Turun tienoon kielenkäyttöön perustuu J. niuksen Aboa vetus et nova -teoksessa (ilm. 1700) oleva *rove*-tieto (Kol luku § 28, Erik Ahlmanin suomennoksen mukaan): »Niinikään valmistemeillä omalatuista muualla käyttämätöntä puuroa, jota nimitetään *Amiksi*. Sitä keitetään ensiksi mallasjauhoista ja paistetaan sitten leivän taunnilämmössä niisanotuissa *Tuohiropeissa*» (alkutekstissä »*Tuohi rou*

erin sanakirjan *tuohi rowet*-artikkeliin taas on lautilalaisella sivukäsikirjalla seuraavat esimerkit: »kevi kun tuoh rove — roppen kans — ratten kans marjal, nin roppengi vievä — prov.»

a l a i s m u r t e i s s a *rove* (tai *roves*) on tavallisin tuokkosta merkitsevä (Isoj Karij KauJ Jal PerS Avus Töy Kuri Teu Ilm Sein Jur Laih 'ar Isok Väh; Perh Vet Hals Kaus Käl Loht Him Toho Rauti Sie Rei e Kärs Oula Pul; Viha Rants Paav Pat Rev SiikJ Hai LumJ Lim Temp OulS OulJ Muh Uta YKii Kiim HauP Ii YIi; Simo Ranu Kemi ATor YTor Rov Kitt Ina Sod KemJ Sall ja tähän liittyen Pos ja Paikoin E-P:lla *roves* merkitsee myös 'tuohirasiaa' (KauJ Laih).

a v o l a i s e t 1. Pohjois-Karjalan murteet. Kaikkiällä tunnetaan osaksi yksinomaisesti (Ruske PälJ Ilo Eno PieJ), osaksi *tuohisen* ohella (hm Lip Kiih Tuup Kont Pol Juuk Nmes Valt).

k k o i s m u r t e i s s a ja niiden reunoilla *rove* on jokseenkin ainoana nimitys (UusVI Kuol Koiv Joh Kive ValJ Muol Vuoksela HeiJ ntr Kir Jää Viip Vahv Nui Lappee Yläm Säkk VirL MieH Luu Rautu k PyhVI Räi Käk Kauk Hii Kurk LumV Jaak Uuk Sor Pari RauJ anan levinneisyysalue jatkuu vanhan valtakunnanrajan yli Inkeriin. : tarkoittaa paitsi tuokkosta (näin esim. Venjoen ja Koprinan savonnyös muunlaista tuohiasiaa, esim. entisen Viron Inkerin Kalli-'tuohesta vitsalla ommellen valmistettua vakkaa, kippoa t. korin ropukkaa, tuohista juoma-astiaa' (Aili ja Lauri Simonsuuren muisen mukaan). Muunlaista merkityksen laajenemista on todettavissa kaakkoismurteiden länsilaidalla, toisaalta Inkerissä. Virolahdelta i Huuskonen ilmoittanut, että *rove: roppeen* merkitsee paitsi 'tuok-rös 'uunin tulisijan edessä olevaa koppaa, joka estää hiiliä ja tuhkaa ta lattialle'. Inkerissä ja hiukan Kannaksellakin *rove* on siirtynyt naan myös tuokkosen näköistä *pelti* astiaa: »*piirakka-ropehi* stinpellit, joilla piirakoita paistetaan» Tyrö (R. E. Nirvi) / *rove: 'autainen, matala paistinpelti'* Toksova (Alma Ahonen); esiintyy lyssana *roveriehtilä* = 'matala rautapellistä valmistettu paistinpannu, taivutettu kulma, nokka, josta voi kaataa kastikkeen pois' / 'ohuesta valmistettu pannu' ValS (Maria Ruuttu) / 'nelinurkkainen paistin-panka reunat korkeat' Kive (Anna Paavolainen).

ä l ä i s m u r t e i d e n ja enimpien **s a v o l a i s m u r t e i d e n** lueella *rove* 'tuokkonen' on harvinainen. Hämäläismurteiden puolelta tietoja kahdelta taholta, nim. joistakin Ylä-Satakunnan pitäjistä (10v) ja näistäkin vain jonkin muun 'tuokkosta' merkitsevän iessä, sekä hämäläisalueen toiselta ääreltä Vehkalahdelta (jossa ti *tuohinen*, niin kuin sen lännenpuoleisessa naapuristossa).

Savolaismurteissa sana esiintyy parhaasta päästä eräissä alueen laitaosissa, jotka rajoittuvat *rove*-murteisiin. Muistiinpanoja on seuraavista pitäjistä: Le SavT Risna Mik Juv (täällä nimenomaan 'ison tuokkosen' merkityksessä) Sääm SavR HeiV Kaav PieV SuonJ Äht Soi Kars Pyl.

Kaikissa edellä käsitellyissä tapauksissa *rove* on selvä terminus technicus. Sillä on murteissamme kuitenkin myös muunlaista käyttöä. Nirvi esittää Pohjois-Karjalan Kiihtelysvaarasta sanat *rovek* ja *tuohinen*, mutta huomauttaa etteivät ne ole toistensa täsmällisiä synonyymeja: edellinen tarkoittaa huonon m i n t e h t y ä tuokkosta kuin jälkimmäinen. »*Rovek* tehtiin tilapäisemmäksi kuin *tuohinen*. *Roppeessa* ei ole käännettyjen nurkkien välispiäntuolta. Nurkat kiinnitetään vain *valelluvalla*, ei nitomalla. *Rove*-sanaa paljon käytetään. *roppeen* ja *tuohisen* eroa eivät tiedä enää kuin vanhat ammattimiehet. Niitä pidetään synonyymeina.» Muuallakin kuin Kiihtelysvaarasta on tietoja siitä, että *rove* tunnetaan vain pejoratiivisessa merkityksessä, kun taikunnollista tuokkosta tarkoittaa jokin muu sana. Niinpä Sefa Erkkilä on ilmoittanut, että Orivedellä, jossa tuokkosen normaali nimi on *tuakkonen ropponen*, käytetään juuri huonosta tuokkosesta nimitystä *rove* tai *tuakkosrove* esim. *tehim muutamija tuakkosroppeita*. Vihtin Vihtijärvellä tuokkosta tarkoittaa *tuakkinen* t. *tuahinen*, mutta huonon kaapin epiteettinä on *rove* t. *krove*. Kailkein pisimmälle tämänsuuntainen merkityksenkehitys on mennyt Etelä-Pohjanmaan Kauhajoella, jossa *roves* Lauroselan tietämän mukaan merkitse ylimalkaan 'huonoa' (ÄTEPM I s. 168).

Useimmissa *karjala-aunuksen* murteissa on tuokkosen nimen *roveh* (t. *rovē^h*): *ropehen* t. *robehen*, osassa eteläkarjalaa (Kuivastajärvestä Keltoselästä ja Juustjärvestä Jänkäjärvelle ja Paateneen) ja joissakin aunuksen murteissa *robeh* (t. *robē^h*) sekä Tverin alueella *rovē^h*: *robēhen* (Kujolan muistiinpanot ja omani).² Myös *lyydissä* ja *vepsässä* sana tunnetaan edellisessä *robeh* (t. *robē^h*), jälkimmäisessä *robeh* t. *robez* -asuisena (Kujola LMSK s.v.; Kettunen, LVHA I s. 56; Tunkelo, VeKÄH s. 295); merkitys on täälläkin yleensä 'tuokkonen'. Sana voi kuitenkin tarkoittaa myös muuta tuohesta tehtyä esinettä; esim. Aunuksenkaupungissa ja sen ympäristökyllissä *robeh* merkitsee muistiinpanojeni mukaan paitsi 'tuokkosta' myös 'juomalippiä' ja 'nelinurkkaista pangatonta suolavakkaa'. Makarev kertoo (Berestav vepskom bytu s. 35, Leningrad 1931), että vepsäläisillä on *robeh*-nimisiä 2—5 cm:n levyisestä tuohinauhasta tehtyjä kannellisia vakkvoja, joissa he matkoilla ja kotona säilyttävät monenlaisia esineitä, esim. vaatteita, liinavaatteita ja

² Tuokkosen rakenne on antanut itäkarjalaismurteissa aiheen kuvailmaukseen *robehen kolkka*, jota Suojärvellä on käytetty halveksien itkusuusta (E. V. Ahtia) ja Salmiin Rajaselässä (*robehen kolkku*) raihnaisesta ihmisestä (maist. Hilaria Vesikiven ilm.). Vastaava ilmaus tunnetaan muuallakin. Esim. Inkerin Toksovassa sanotaan henkilöstä, joka puhuu sopimattomia: »suu on ko roppeenkolkka» (Alma Ahonen).

Sana esiintyy myös vepsäläisessä yhdyssanassa *postirobez* 'tohus tuulamise tarvis' (Kettunen, LVHA I s. 87).

toisa vanhan tekniikan muistuma kätkeytyy seuraavaan »käsiastiaa» sevään yhdyssanaan, jossa *roveh* esiintyy. Hannes Pukki on v. 1929 muistiin Petsamossa eläneeltä Kiestingin Sohjanansuun synnynnäinän *käsiroveh* 'joka talossa ovenpielessä oleva käsienspesuastia'. »Se on kinen putkella varustettu säiliö, jonka päällä olevaa nappulaa painavesi virtaa säiliön alla olevaan vatiin.» Myös vepsästä tunnetaan vasyhdyssana: *käsirovéh* 'kätenpesuastia' (Tunkelo, VeKÄH s. 295), *eh om savesiñe* 'käsienspesuastia on savinen' (Kettunen, VeKLT s. 72). Ään käsiastiat ovat kaikkialla jo savisia tai vaskisia, mutta paikoin Vienuistetään ennen todella käytetyn tuohisia, ropeen mallisia käsiastioita, nimenä samoin oli *käsiroveh* (ks. tarkemmin teoksestani Vienan kansalee s. 522).

-sanan vastine on lainautunut myös Aunuksen venäjään: *пѣбѣуа, уа* 'Schachtel aus Birkenrinde mit dünnen Ruten zusammengenäht' (OL s. 206).

rovikko. Tämän sanan mainitsee sanakirjantekijöistämme ensin Renvall, sittää sen *rove*-substantiivin synonyymina; myöhemmin se on mm. uksella ja Lönnrotin sanakirjan lisävihossa. Renvall on saattanut kuulla kelassa, jossa hän valmisteli sanakirjansa käsikirjoitusta; hänen sanaan änsä huomautus »Abol.» viittaa juuri Turun ympäristön murteisiin. Sessä kansankielessä *rovikko* tavataan vain lounaismurteiden itäryhmässä (Pern Muurl; *rovikko* Karuna Sau Ang Hali Kis Kuusjo Pert Kiika SuomJ) en rajoittuvissa Länsi-Uudenmaan murteissa (*rovikko* Pohja KarL Sam Lohj).

ropo. Sen alueeseen kuuluu pelkästään Rauman lähiympäristö: Raunalk., Pyhäranta (*ropò* 'pieni tuohiastia, tuokkonen', *mämropò*; täällä myös *roppe*), Pyhämaa, Kalanti ja osaksi Laitila. Jo Tl:n Lapissa tuokkosen ksenä on tav. *roppinen* (esim. *marìroppinen*, *mämmroppinen*), mutta — niin taa Sanakirjasäätiölle J. Viljanen v. 1935 — »muutamat sanovat: *ropo* ja *tuahropo*». Sanakirjamme eivät tätä tuokkosen nimitystä

oppinen esiintyy yhtenäisellä suppeahkolla satakuntalaisella alueella: IonL Säky Köy, LapTl (*ropne*, part. *roppist*), Eura EurJ LuvKiuk Koke Jlv Pori Kul Lavi Kiiko Ahl MerK Noo Pom Siikai Jämi KanP HonJ Park, ja Etelä-Pohjanmaan etelälaidalla: Isoj KauJ. Sanakirjoistamme t johdoksen (*ropposen* synonyymina) tuntee vain Lönnrot.

ropponen on sanakirjattuna jo Gananderilla ('näfwerskeppa, -rijfwa')

ja hänen jälkeensä muissa leksikoissamme (Renv., Lönnr.). Gananderin s kirjassa se on mainittu myös Ilmajoen-murteisessa muodossa *roppoonen* liten rijfwa'. Nykyisessä kansankielessä näyttää *ropponen* nimenomaan 'tuokkosen' merkityksessä olevan tuttu Peräpohjolaa sekä kaakkois- ja lounaismurteita lukuun ottamatta kaikissa päämurteistoissamme. Melko yleinen se Ala- ja Ylä-Satakunnassa ja näiden liepeillä: Pöy MetM Hum Loi A Vam Hui Kul Kiiko Mou HKyr Ika KanP Park HonJ Ruov Virr Keu («tuohista sanotaan Keuruulla joskus 'ropposeksi'»; Vuokko Raeka PNA)³, eräissä pohjalaismurteissa: Töy Lapu Kauhava YHär AHär Ora Perh Les Toho Kannus Loht Him HaaJ Niv AVie Oula Pat Kest Muh U ja Etelä-Pohjanmaan savolaiskiilassa: Ajär Vim Lappa Evi KorJ. Hajatie on eri tahoilta savolaismurteista: Sys Jäms Mik RauL TuuN Kaav Mu Nil RauV PieV Kiur Vie Sär TaiK Kuusa.

Rove-johdoksen yhteydessä huomautin jo siitä, että sen alueen ulkopuolissa *rove* on tuokkosen normaali nimitys, sana paikoin tunnetaan enempi tai vähemmän pejoratiivisessa merkityksessä. Aivan samoin voi *ropponen* eräissä hämäläismurteissa (myös Ala-Satakunnassa), Päijät-Hämeessä, Keski-Suomessa, Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa tarkoittaa nimenomaan huonoa tuokkosta taikka muuta tuohesta tai muustakin aineesta tehtyä huonaa astiaa t. kapinetta. Esimerkkejä: *se on semmoner ropponen* (huonoksi ajateltuna reestä) Loi / aika ropponen (on huono astia, joka ei pidä vettä), *saavom mennyy vallar ropposeks* Hauh / *se on semmoi roppoi* (huonosta jalkineesta) Hei ropponen 'pieni, huonosti tehty astia', esim. »Sej Jussin tuokkoset on semmoner ropposia»; »Kiulut se tekee semmosia rumia ropposia» Ait (H. Niemi) / *ropponen* sanotaan huonosta kopasta t. muusta astiasta: *se on semmoner roppoi ei sillä mittään tee* Tei / *kiulu-*, *saaviropponen* 'huono, vanha ja kelvoton saavakiulu' Erä (K. K. Heikkilä) / *ropponen* 'huono astia tai jokin muu huonokäsine', esim. *tuokkosropponen*, *rekiropponen*. »Tossa toi helketir ropponen sano Köykän Antti kuh heitti konttinsa Holmah herran etteen» sp. O (S. Erkkilä) / *ropponen* 'huono tuokkonen' Juup (Terho Itkonen) / *ropponen* 'huono tuokkonen'; *ei sillä ropposella* [so. huonolla veneellä] *pääse ennä mihk. kopparoppunen*, *ämpärioppunen* (huonosta kopasta, ämpäristä) KuoV (Terho Itkonen); *senkkiroppunen* («huonontava nimitys vanhasta kaapista») ib (Ritva Peltonen) / *virsiroppunen* 'matala virsi, jota jalkapöydän yli kulkeva nuora tai nauha estää putoamasta jalasta' Jäms (Selma Patajoki) / *soaviropponen* 'huono saavi' JämK (Terho Itkonen) / *kopparoppone* 'huono tuohikopp' / *tuokkosroppone* 'huono tuokkonen'; *ropposekshan sitä sanottiin huonontekoista tuokkosista* KosP (Terho Itkonen) / »Suurta rumaa tuokkosta sanottiin ropposeksi»

³ Sydänhämäläisistä murteista on vain yksi muistiinpano, nim. Urho Tuomolan Hattua koskeva sanastossa *ropponen* 'tuokkonen', joka on merkitty harvinaiseksi.

Uur (E. V. Riihimäki) / *ropponen* 'huono tuokkonen' Kong / »Soon olvana kans pläkkyri, mutta kyllä sen tyät on hyvir roppoosia» Laih (J. Seppälä) / Heikommin tehty tuohinen oli *ropponen* (muuten *tuohinen*) Nmes (Kyllikki Pikkarainen).

Paikoin *ropponen*-sanalla on *kr*-alkuinen toisintomuoto. Akaasta on pantu muistiin seuraava tieto: *kropponen* = 'kannikkeella varustettu tuohiastia, joka tehdään siten, että tuohen molemmat päät halkaistaan kahdesta kohden, sen jälkeen taivutetaan kulmakappaleita ja kiinnitetään säylällä keskikappaleeseen' (A. Hemilä). *kropponen* tunnetaan myös Ylä-Satakunnassa; niinpä Pauliina Säkki Viljakkalasta on ilmoittanut tuokkosen nimen *mämmikropponen* ja 'tuohinauhasta tehtyä suola-astiaa' merkitsevän sanan *sualakropponen*. Naapuripitäjästä Hämeenkyröstä on Kohtamäen sanastossa *kropponen* 'huono tuohinen', esim. *ei se paljo mikee om mutta on häj jokik kropponen, kais se mämmituakkoseksi kelpaa*. Vesilahdessa sana *kropponen* voi tarkoittaa huonoa astiaa (V. Hakkila), Parkanossa *kropposet* kuivuneita kenkiä (A. Kallioniemi) ja Karviassa (*välly-*) *kropposet* vanhoja vällyjä: »Om meiränkip plikalla vällyt orrella ja toisek kropposep päällä» (E. Saari).

6. *ropukka* on merkitty muistiin kahdelta eri taholta: toisaalta Viron Inkeristä ja inkeroismurteista, toisaalta Laatokan Karjalasta. Korpiselän karjalassa *ropukka* tarkoittaa tavallista rovetta eli tuokkosta, Salmin Rajaselän kylän aunuksessa *robukka* taas tunnetaan etenkin pienen (noin litran vetoisen) ropeen nimityksenä (maist. Hilaria Vesikiven muistiinpano). Inkerissä sana merkitsee paitsi 'tuokkosta' myös 'juomalippiä'. Esim. Viron Inkerin Kallivieressä »tuohesta valmistetaan erimuotoisia 'ropukoita', saumat kiinnitetään pajun tai koivun oksalla ompelemalla ja tukena puutikku, puikko»: *ropukankaa juotii kera vettä metsäs* (Aili Laiho). Narvusin Kosemkinassa taas *tehhää nelisnurkkane ropukka missä mantsikkoja pietää* (V. Tarkiainen). Soikkolan Loan (: Loka) kylästä kotoisin oleva kielenoppaani mainitsi *robukka*-sanan tarkoitustavan sekä tuohista marja-astiaa että tuohesta tehtyä lippia.

Länsi-Inkeristä tunnetaan *ropukan* lisäksi muitakin samantapaisia suppealaisia johdoksia, jotka merkitsevät joko '(marja)tuokkosta' tai myös 'kartio-kasta lippia':

rupukka = *ropukka*, esim. *tie rupukka mist saap juuvva* Viron Inkerin Saarikylän kreikkalaiskatolisilla (Aili Laiho) / *ropikko* 'tuohinen marjarove, tuohinen lippii (jolla muinoin juotiin vettä purosta)' Viron Inkerin Hannikke (S. Ankeria); 'tuohirove' Narvusin Fyödrömaa / *tropikka* 'tuokkosen muotoinen marja-astia' Kurkula.

Edellä mainituista tuokkosen nimityksistä *rove* on laajimmalle levinnyt. Todennäköisesti se on aikaisemmin ollut tunnettu kautta suomen kielen;

muuten on mahdoton ymmärtää sen nykyistä, kielialueen lounaisiin, pohjoisiin ja kaakkoisiin ääriin asti ulottuvaa levinneisyyttä. Samaan viittaa myös se seikka, että eräissä sellaisissa murteissa, joissa tuokkosen normaali nimitys on jokin muu, tunnetaan — nähtävästi vanhan kannan jäänteinä — rinnalla myös *rove*, tavallisesti pejoratiivisessa merkityksessä. Kun *rove* lisäksi esiintyy sukukielissämme aina vepsää myöten, se on selvästikin katsottava vanhemmaksi kuin yksikään muu *rov-*, *rop-*alkuinen tuokkosen nimitys.

Rove(h)-sanalle ei tietääkseni ole esitetty mitään etymologiaa. Johdostyyppiltään se kuuluu kieleemme *-eh-*nomineihin, jotka alkuperänsä mukaan ovat jaettavissa kolmeen ryhmään:

1) denominaalisia tai sellaisiksi oletettavia substantiiveja (*halme*, *huone*, *ihme*, *murhe*, *vene* ym.) ja adjektiiveja (*ahne*, *terve*), joiden kantasanat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta (*erhe*, *kone*, *perhe*, *ruode*, *terve*, *purje*) ovat tuntemattomia; ks. Hakulinen, SKRK I s. 102—103, Kiparsky, Virittäjä 1952 s. 94—99, Peltola, Virittäjä 1955 s. 360—380;

2) *eh-*loppuun mukautuneita balttilaisia ja germaanisii lainasanoja (*herne*, *käärme*, *luode*, *kahle*, *turve*);

3) *eh-*loppuisia sanoja, joiden rinnalle voidaan asettaa samakantainen (deskriptiivi)verbi. Tämä *eh-*nominien ryhmä on aikaisemmin jäänyt kokonaan huomiotta, minkä vuoksi on syytä tarkastella sitä hiukan lähemmin. Muutamissa tapauksissa nomininkin deskriptiivisyys on vielä ilmeinen, mutta eräiden *eh-*johdosten merkitykset ovat jo niin paljon etäännyneet alkuperäisestä, ettei helposti huomaa mitään yhteyttä sanan nykymerkityksen ja sen äänneasun välillä. Deskriptiiviverbeihin rinnastettavia tapauksia voidaan parhaiten osoittaa niistä suomen murteista, joissa *h-* ja *k-*loppuiset sanat ovat selvästi erillään. Näin on laita mm. Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Satakunnassa, joista seuraavassa pari esimerkkiä. Nominia *kares* 'hauras, mureneva jää' («Yöllä on vetäny vähä karesta rapakon päälle, tieki kuivaa» Vilj; Pauliina Säkki), joka esiintyy myös yhdyssanassa *karesjää* 'hauras, reikäinen jää' (Laih; Fr. Penttala), voidaan lähinnä verrata verbiin *karista*; tällä verbillä on paikoin mm. merkitys 'ratista, ropista, karskua' («Routaantunu maa ja jäätyne ruoko *karisee* jalkain alla kun kävelee sen päällä ja jos päreen karsien tai hiilimurskan päällä kävelee nin ne antaa *karisevan* äänen — —» Oriv; K. Mäkelä). Etelä-Pohjanmaan *koles* : *kolehet* 'kama, roina, kalu' -sanana alkuperää valaisee Paulaharjun Kurikasta muistiin panema virke ja sen selitys: *mitä kolehija sen kuormas on*, so. 'kaikenlaisia kolisevia puutavaroita, enemmän huononlaisia'. — Karjala-aunuksessa deverbaalisia *eh-*nomineja on sadoittain, esim. *haukeh* '(koiran) haukunta'; vrt. verbiin *haukkuo/heikeh* 'huhuilu'; vrt. *heikkeä* | *jyskeh*; vrt. *jyskeä* | *kapseh* '(astunnan) kapse'; vrt. *kapsaa*, *kapsahella* | *lekeh* 'liike, liikkuminen', tav. paikallissijoissa: 'liikkeellä,

-lle'; vrt. *lekkuo* / *liikeh* 'liike', tav. paikallissijoissa: 'liikkeellä, -lle'; vrt. *liikkuo* / *paukeh*; vrt. *paukkuo* / *ropseh* 'riihen puimisen ropse'; vrt. *ropsoa* / *tšuiloh*, esim. *veneh on jätetty tšuilhelleh*; vrt. *tšuiloa* 'heilua, häilyä, keikkua' / *virkeh* 'määräys, moite'; vrt. *virkkoo* 'puhua, sanoa, virkkaa; moittia, toruskella; määrätä, säätää, käskeä'. Muutamasta sanasta näyttää itäkarjalaismurteissa esiintyvän sekä *h-* että *k-*loppua. Niinpä esim. *päre*, joka nähtävästi perustuu deskriptiiviverbiin, on Helmi Helmisen Tulemajärven Ahin kylän ja Y. H. Toivosen Vieljärven Hetsun kylän murteen muistiinpanoissa *h-*loppuinen, vaikka sana muualla karjala-aunuksessa sekä lyydissä ja vepsässä samoin kuin suomessakin on *k-*loppuun viittaava. Ilomantsin karjalasta on merkitty *rämeħ* : *rämehen* (T. Luosto, A. Turunen), mutta vienalaismurteista taas *k-*loppua osoittava *räme* : *rämien* (Uhtua, Vuokkiniemi); sanan deskriptiiviseen alkuperään viittaa välillisesti esim. *rämehtiiä-*verbin merkitys 'syödä ilman ruokatapoja, sutaten ja kauan' (esim. PunL HKYr). *h-*loppuisia deverbaalinomineja on vepsässäkin, esim. *rügeh* 'yskä' (: *rüghü* t. *rüghö*; Tunkelo, VeKÄH s. 653). On vihdoin todennäköistä, että myös suomen kalannimi *made*, karjala-aunuksen *majeh* t. *moah*, lyydiläismurteiden *madeħ*, vepsän *madeħ*, *madez*, vatjan *mağ* on juuri deverbaalinen *eh-*johdos, jonka kantana on mateen hiipivää liikkumista kuvaava *mataa-*verbi. Täydellisen merkitysparalleelin tarjoaa lappi, jonka 'madetta' merkitsevä substantiivi N (Niels.) *njakka*, Ko (T. I. Itk.) *nä²k^kE* perustuu verbiin N (Niels.) *njäkkät* mm. 'cautiously move along; smyge sig frem', (T. I. Itk.) Ko *nä²kkvd* jne., T *nä²gka^d* '»naakia», hiipiä'.⁴

'Tuokkosta' merkitsevälle *rove-*sanalle ei hevin löydy johto-opilliseksi lähtökohdaksi sopivaa nominikantaa. Siksi huomio kiintyy siihen deskriptiivis-onomatopoeettiseen verbipesyeseen, jonka jäseniä ovat esim. suomen *ropista* t. *kropista*, (*k*)*ropajaa*, (*k*)*ropistella*. Pesyeen verbeillä on monenlaista käyttöä. Ne tarkoittavat mm. ihmisen ja eläimen (tav. rotan tai hüiren) rapistelemista (»Kuunnellessaan lehmien liikkuvan metsässä kertoja sanoi: *siel ne lehmät ropajoat*» Joutse; V. Ruoppila), rankkaa tai isopisaraista satamista (*vettä tuli että klasik kropisi* VesL), kuivan nahan rapisemista (*pälsy ovä niin kroppistunnu* Ang; *nahka vallar ropisee, on kuivannuj ja* — — Asi), jyvien tai marjojen putoillemista (*jyvät männiüt jot ropajiüt* myllyn lattialle kun säkki rikkui; kysyin heti tämän kuultuani: mikä se oikein »ropajaa»? ja sain vastauksen: *se kum männöö* [jyviä maahan] *oikeer roppakopralla ni se ropajoa* Hii). Samanlaisia käyttötapoja on pesyeen vastineilla muissa ims. kielissä, esim. karjala-aunuksessa: *vihmuu jotta ropajau* Vienan Tollonj, *raistu panou robaittau* 'sataa ropisee rakeita' Aunuksen Säämäj, *kuvitettu turki krobajau* 'kuivunut turkki ropisee'

⁴ Tästä *made* ja lp. *njakka* -sanojen paralleelisuudesta on T. I. Itkonen huomauttanut painettavana olevan koltan- ja kuolanlapin sanakirjansa *nä²k^kE*-artikkelissa, jonka olen saanut nähdäkseni. — Jo Nirvi on viitannut siihen mahdollisuuteen, että *made* voisi olla *mataa-*verbin nominijohdos (Sanankieltoja s. 177).

Tverin alueen Tolmatsu, *moah rovahtih ruis Suoj, mard'oa vai robizou vakkaižeh* Säämäj / lyydissä: *pövimahkad robaitau, robiži pövü* (huonosta, kovettuneesta turkista) Halj / vepsässä: *Ä hited roqitaze karžnas* 'hiiret rapistelevat karsinassa', *kuiv hein roqidaq kävüdes* 'kuiva heinä kahisee kulkiessa', *kaššal' robaht' miagi gurbas* '(tyhjä) kontti rovahti selässäni'; K *bumag robeidab* 'paperi rapisee', *lind robahti* 'lintu kuuluvasti kohotti siipiään'; E *barbā robahtöt* 'varvulla lyödä ropsautti'⁵ / vatjassa: *krępižeb ampaiza* 'ratisee hampaissa' (Kettunen, VaKÄH² s. 20) / virossa: *tuul robistas lehti* 'der Wind rauscht in den Blättern', *kana robistas siivaga* 'die Henne raschelt mit den Flügeln', *hiir kröbistab*, (kastunut, kulunut) *kasukas* 'turkki' *kröbiseb seljas*.

Rove-sanan etymologian kannalta on kuitenkin valaisevin se esiintymäryhmä, jossa *ropista*-verbin ja sen sukulaisjohdosten merkitys liittyy levytuohen irrottamiseen nilan eli tuohenlähdön aikana. Silloin levytuohi, kun sen raja ensin on veitsellä piirretty, lähtee puusta irti aivan paukahtamalla. Ahti Rytkönen kuvailee kirjassaan »Tuohitorven mailta» s. 60 tätä ilmiötä hauskasti ja asiallisesti: »Juhannuksen seuduissa, kesän kirkkaimpana aikana, on koivun runkoa verhoava tuohi niin valoisan mielen vallassa, että se rallatellen lähtee irti kimpoutumaan, heti kun metsässä levytuohen kiskonnassa nuojiva mies on teräaseellaan piirtänyt puun kylkeen pitkän haavan ja siitä kummallekin puolelle hieman kohotellut tuohen reunoja. Ohikulkijat, joiden korviin kantautuu rungon ympäriltä kuoriutuvan tuohen rallatus, toteavat silloin: »ompa nyt tuoh *rovellaan*, passoo nyt kattotuohia kiskoo!» — Seuraavassa joitakin esimerkkejä irtoavan tuohilevyn ääntä kuvailevista suomen ja itäkarjalaismurteiden (*k*)*rop*-, *rov*-alkuisista verbeistä: *toi poika kur rovahtti tuhta ja muh hevoseni pelläästy* Oriv (S. Erkkilä) / »Silloin kun siihen [koivuun] vetää puukolla piirron niin se [tuohi] itsestään *rovahtaa* irti» RauL (E. Kanninen) / *tuahlevy ropajaa* (irrotettaessa) Koprinan Siiverska (savakkomurretta) / *tuohi kropisö* (irrotettaessa) ent. Viron Inkerin Kallivieri / (seuraavat esimerkit ovat eteläkarjalaisista murteista) *ku* (levy)tuhta kiskou ni tuohi robizou Semsvaara / *kai robiži läkši* 'koko (levytuohi) rovisten lähti' Kuutamolahti / *tuohi lähtöü robižou nila-aigah* '(levy)tuohi rovisten lähtee nilan aikana' Jänkäjärvi. Samoin on myös lyydiläismurteissa. Pohjoislyydin Haljärven murteesta olen merkinnyt virkkeen *nilan aiga kui hüvin lähtöü tuoh šida sanutt'i: vai robižou lähtöü!*, minkä selitykseksi kielenoppaani nimenomaan huomautti, että vain *levy* tuohi *robižou*, kun sitä irrotetaan, ei tuohinauha.

Rove-sanan alkuperää valaisee tavallaan myös monimerkityksinen adverbipesye *ropeella*, *rovellaan*, *roveellaan*, *roveillaan*, *roveessaan* ym. Tuntuu todennäköiseltä, että tämäkin sanonta on konkreettislähtöinen: se lienee alunperin tarkoitet-

⁵ Maisteri Reino Peltola on vepsän sanakirjan kokoelmista yst. poiminut käytettäväkseni tässä artikkelissa esitettävän vepsäläisen aineiston.

tanut samaa kuin esim. päijäthämäläisten ja keskisuomalaisten murteiden (tuohi t. koivu on) *salollaan* ja kaakkoismurteiden (tuohi on) *ihollaan*, eli siis sitä ilmiötä, että tuohi mahlan kuivuttua helposti irtoaa puusta. Tässä merkityksessä ilmaus tunnetaan vieläkin savolaismurteissa: *ropeella* PieJ (»roppeella ollessa ol sitä [tuohita] parasta kiskkoo»; Elvi Purmonen) / *rovellaan* HeiV Jor Lep SuonJ RauL Kart PieV Kiur Son Iis VarJ RauV Nil Säy MuuV Siil Maan Kuop TuuN Kaav, Nmes (*tuoh or rovellaan, tulloo rovelleen*), Pol Lip (*tuoh or rovellaan*; »Savon puoleinen sana», huomauttaa Ilmari Manninen) / *roveellaan* Sääm (koivu on *roveellaa*) / *roveisillaan* Nmes (»On nyt tuohen lähtö roveisillaan, sanoivat ennen vanhat, kun tuohi oli koivusta irti päässy — —»; Helmi Kortelainen). Sanakirjoistamme sen tuntee Lönnrot: »tuohi on rovellaan» = 'näfret lossnar'. Juuri tältä pohjalta kehittyneeksi selittyy puolestaan lukuisa joukko kuvallisia käyttötapoja⁶: 1) 'hyvässä kunnossa, voimissaan (ihminen, eläin, kapine, asia); terve, hyvällä tuulella': *rovellaan* Nmes (on asiat *hyvin rovellaa*, sanotaan jos jokin asia hyvin onnistuu), Sääm (»Kangaspuut ol rovellaa [= kunnossa] ja kutomine käy sähkökkää»; U. K. Tynkkynen), HeiV (ryypyn perästä on mies *rovellaa*; P. Kuokkanen); vrt. Lönnr. »mies oli rovellaan» = 'var vid friskt mod' / *roveellaan* Pohjois-Pohjanmaan Viha Raa Uta / *roveillaan* Pohjois-Pohjanmaan ja Peräpohjolan SiikJ Sall / *roveessaan* Keski-Pohjanmaan HaaV Kärs / *roveissaan* Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan Niv AVie Oula Paav Muh Pud, Kuusa sekä lisäksi Tohm ja PälJ (»Kiärtynöökö hiän nyt kipiiks kun ei ouk enee roveissaan»); vrt. Gan. »Ei ole roweisaan 1. Rooweellinen [!]» = 'modstulen, ei frisk' / *roveissaan* Maan; 2) 'parhaimmillaan, runsaimmillaan': *rovellaan* RisJ (*kalansoalis on rovellaan*; *terval lähtö haovasta on rovellaan*; T. Liljeblad), Sot (*ei oo syönti rovelaan, so. ei oor ruokalysti hyvä*; L. Lounela), Uhtuan Jyvöäl (*ei ole elos rovellah 'ei ole elämä hyvällä kannalla'*), Kontokin Akonl (*apaja oli rovellah, so. apaja antoi runsaasti kalaa*); 3) 'puheliaalla päällä': *rovellaan* HeiV (»Paljo huasteleva immeinen olj rovellaa»); I. Viiliäinen, Maan (»Se isäntä olj nyt niin rovellaa», so. puhetuulella; Anni Heinonen); 4) 'anteliaana': *rovellaan* Jor PieV (»Kylläpä se Lehon emäntä olj rovellaan kun tuommosen nyytin kaloja laitto»; V. Nousiainen), Maan (*kovin se olli rovellaa, anteliaalla tuulella*: A. Rytönen), Nil (»Kyll olj emäntä rovellaan kun syötti ja panj evästä matkaan»; K. Pirinen), RisJ; 5) raskaana olevasta naisesta: *robelleh* Salmin Rajaselkä.

Esitetyn aineiston perusteella on mitä luonnollisinta olettaa, että *rove* on saanut nimityksensä levytuohen lähtiessä syntyvää ääntä kuvailevasta *rop-*

⁶ Myös ilmausta (tuohi on) *salollaan* käytetään paikoin kuvaannollisesti, esim. kovasti verta juoksevasta haavasta, herkässä olevasta sateesta, itkusta ja naurusta; ks. Valonen, Virittäjä 1946 s. 226 — 227.

(: rov-) -alkuisesta verbistä.⁷ Näin *rove* ei ole mikään irrallinen tai satunnainen muodoste, vaan se liittyy kiinteästi muiden deskriptiivis-onomatopoeettisista verbeistä lähteneiden *eh*-nominien ryhmään.

Todettakoon lopuksi, että deskriptiivislähtöisiä *rove*-sanoja on olemassa muitakin kuin edellä käsitelty tuokkosta tarkoittava. Sellainen on ensiksikin eräissä Tverin karjalan murteissa tavattava 'marjaterttua, -ryvästä' merkitsevä *roveh* (*räbinä robehešša kažvau* 'pihlajanmarja kasvaa tertussa'; muistiinpanoni Niegatsovan kylästä). Deskriptiivistä alkuperää ovat monet muutkin 'marjaterttua, ryvästä ja ryhmää' tarkoittavat kieleemme ja lähisukukielten sanat ja johdokset.⁸ Edellistä hieman ongelmallisempi on *roveh* merkityksessä 'rovio', joka niin ikään tunnetaan muutamissa Tverin karjalaismurteissa (*robehen viri'timä*) ja joka muodollisesti näyttäisi selittyvän Lönnrotin tunteman *rovehtia* 'rödja mark, kärr' -verbin kantasanaksi; vrt. myös Kuhmoisten murteesta merkitsemääni ilmaukseen *on kaskii rovehtimassa* (so. kaskan palamatta jääneitä puita kokoamassa).⁹ Samanasuisella verbillä on murteissamme lisäksi

⁷ Nila-ajan tuohenlähtöä kuvaillaan myös muilla deskriptiiviverbeillä. Seuraavassa jokunen esimerkki suomesta ja karjala-aunuksesta: »Tuohi *ropsahtaa* kun se otetaan puusta» KuoV (Terho Itkonen) | »Levytuohi *peäst semmoser ravahoksen kun äkkijä vet*» Jäms (Terho Itkonen) | »Tuohi on saollaa, tuohi *losahtaa*» Ään (S. Lahti) | »Nytpäs lähetään kahen tuhmehtään ku koevu o saollaa; ku puukollas veät koevun kyle aok nii ku tuohlevy *losahtaa irti* ku vähä sohot puukon peällä» Viit (K. Heimonen) | [Kattotuohia kiskottaessa] *veitellä vaem pitkim puuta viiltvät* [= viiltivät] ja kun se ol' *rovellaan* niin [levyinä] *losaht irti* Nil (S. Härmäläinen) | »Kun on 'eri tuohenlähtö' sananparren mukaan, *lovahtaa* tuohi kiskoessa irti heleposti» Virr (O. Pihlajajärvi) | »tuohi lähtee että *lovahtaa*» Jyv | *se* [tuohi] *lähtyökii nii löysäst sillo* [keskikesällä] *et sen ku lovahteluo* Lemi (V. Ruoppila) | *tuoh irti rosahti* Maan (A. Rytönen) | »Tuoh o niin yt höllässä, että se oekce *rosahtelloo*» Han (Elina Vekki) | »Ka veitellä sie kun halkoap puuj juuresta, tuohen näim piirälläät ni, sehäm *pävähätäy* melkein itsekseh poikes kun on nilan aika kesällä — —» Lonkka (Vienen kansa muistelee s. 460) | »Ja kun on oikea tuohen lähdon aika, niin tuohi lähtee että ääni kuuluu, *ropsahtau oigein* — —» Tunkuan Tširkkakemi (mt. s. 463) | *se* (tuohi lähdon aikana) *niir rävähtäy* Vienen Kiimaisvaara | *tuohi vain krabahtau kui piäžy* Kuivajärvi | »Kun tuoh on nilal, *ylen herkkyy lähtemäh*, silloin sanotaan, että tuohi *leuskahat t. präškähätäh*» Salmin Rajaselkä (maist. Hilaria Vesikiven mp.) | *tuohita nylgietäh, vain sabajau* Tverin alueen Niegatsova.

⁸ Sellaisia ovat ilmeisesti esim. suomen murteiden *rypäs* ja *ryväs* (molemmat laaja-alaisia, tuttuja sekä länsi- että itämurteissa), *rypäle* (tietoja länneestä ja pohjalais- sekä savolaismurteista), *rypälä* (lounaismurteissa), *rypällys* (lounaismurteissa), *rypäjäs* (Pohjois-Karjalan ja Kainuun murteissa), *rypäys* (savolaismurteissa; *ysö rypäös ol marjaja*, Vermlanti), *rympsy* (lounaismurteissa), *rösö* (t. sen sivumuoto *roso*, sydänhämäl. murteissa) ja karjala-aunuksen *ryväs* (tai -š; vienassa, eteläkarjalassa ja aunuksessa), *rypäs* : *ryppähän* (Tverin alueella), *ryveh* (aunuksessa ja Tverin murteissa), *röväs* (aunuksessa ja Tverin karjalassa), *roveh* (Tverin alueella), *röpsy* (aunuksessa). — Toisin sm. *ryväs*, *rypäle* -sanueesta E. A. Tunkelo (SUSA 30:39 s. 36—39), joka piti sitä germ. lainana.

⁹ Kaskitermi *rovehtia* lienee murteissamme suppea-alainen, koska siitä ei Sanakirjasäätiön kokoelmissa ole yhtään tietoa. Sen *-itse*-vartaloinen rinnakkaisasu *rovita*, jonka merkityksen Nykysuomen sanakirja määrittelee seuraavasti: 'kasata, läjätä; erik. koota kaskesta rantteita palamattomiin paikkoihin uutta polttamista varten, us. myös polttaa uudestaan ja raivata kaski', on murteissamme laaja-alainen: se tunnetaan jokseenkin kaikkialla muualla paitsi Etelä-Pohjanmaalla, Turun ja Porin läänissä, Uudellamaalla ja kaakoismurteiden alueella. Siihen että *rovita* on ennen ollut tuttu karjalassakin (Karjalan kielen sanakirjan kokoelmissa ei *rovita*-verbistä ole yhtään muistiinpanoa), viittaa sen esiintyminen Vienen runoissa (esim. VR I 2 n:ot 112 ja 151 a) ja sen säännönmukainen vienalais-eteläkarjalainen nominijohdos *ropivo* t. *rovivo* 'kasa (tav. kaskessa) palamatta jääneitä puita ja oksia; pärekimppuun sytytetty valkea, roihu'.

esim. seuraavanlaisia merkityksiä: 'liikuskella, hiiviskellä niin että rapina kuuluu, kopeloida, sormeilla, varastella; syödä ylenmäärin, syödä epäsiististi; viettää huoletonta, laiskottelevaa elämää'; sen deskriptiivinen väritys näkyy mm. siitä, että sananalkuisen kaksikonsonanttisuuden alueella siitä esiintyy *kr*-alkuinen rinnakkaismuoto (*se syä kon susi, on krovehitinun noi* 'ahnehtinut nuo' *sokerikkil läpi käsien* Suod; »Mitä sinä siä taas krovehlit», so. koluat, Ika). — Niin ahtaasti paikallisia kuin Tverin murteiden *roveh*-esiintymät merkityksissä 'marjaterttu, ryväs' ja 'rovio' nykyisellään ovatkin, niiden syntyhistoria on omiansa osaltaan vahvistamaan esitettyä *rove* 'tuokkonen' -sanan etymologiaa.

Lounaismurteiden itäryhmässä ja Länsi-Uudellamaalla tavattava *rovikko* on syntynyt nojautumalla murteen *kko*-loppuisiin johdoksiin (esim. sellaisiin astian ja muun esineen nimiin kuin *nelikko, puolikko, pullikko, kolikko, talikko*). Sen lähtökohtana on ollut *rove*, niin kuin jo maantieteellisistä syistä voidaan päätellä: *rovikko*-muotoahan tavataan lounaisen *rove*-alueen välittömällä jatkeella.

Rauman seudun *ropo* 'tuokkonen' on *rove* : *ropeen* -johdokseen perustuva ahtaasti paikallinen kehittymä. Kielessämme on *ropo* (t. *kropo*) -nominilla monenlaisia käyttötapoja, jotka kaikki näyttävät olevan lähtöisin joko suoraan tai välillisesti (niin kuin *ropo* 'tuokkonen') deskriptiivisestä verbipesyeestä. Esim. lounais- ja hämäläismurteissa sen merkityksenä on 'karkea, rosainen, epätasainen (tuohi, puu, kangas, maa, tie, jää, lattia ym.)', Lounais-Suomessa ja Peräpohjolassa 'rikkinäinen, reikäinen (astia, kapine)'. Laajalti länsimurteissa *ropo* (t. *kropo*) tarkoittaa 'haurasta, murenevaa (esim. leipää, kiveä, rautaa, jäätä)'. Lounaismurteissa ja niiden liepeillä kömpelösti tehty esine voi olla (*k*)*ropo* ja sellaisen esineen tekijä (*k*)*ropokraatar(i)*, (*k*)*ropomestar(i)*, (*k*)*roponikkar(i)*, (*k*)*roposeppä*, (*k*)*roposuutar(i)*. Inkerin savakkomurteissa käytetään huononlaisesta (kastuttuaan kovettuneesta) tav. lampaannahkaisesta, päällyksettömästä turkista nimitystä *ropo* (gen. *ropon*) t. *ropoturkki*. Sitä on lähinnä verrattava verbiin *ropista*, jonka vastineita eri ims. kielissä käytetään myös kuivuneen turkin tai nahkan »ropisemisesta».¹⁰ Eräissä hämäläismurteissa *ropo* tarkoittaa 'sadekuuroa', mitä taas sopii verrata tav. kovaa satamista kuvaaviin *rop*-alkuisiin verbeihin *ropista* (*kropista*), *ropittaa*, *ropettaa*, *ropottaa*, *ropotella*, *ropata*, *ropahuttaa* ja nomineihin *roppasade*, *roppi* t. *roppisade*, *ropakka* (sade) ym. Kaakkoismurteiden länsiosissa ja Kaakkois-Hämeen itälaidalla *ropo* on tanotuohesta kudottu lasten leikkipallo, jonka sisällä on pieniä kiviä helisemässä. Vihdoin on mainittava *ropo* merkityksessä 'pieni raha(määrä),

¹⁰ Huom. lisäksi esim. seuraavat Itä-Suomessa tunnetut niin ikään selvästi deskriptiivis-lähtöiset turkkikulun nimitykset: *rapoturkki*, *rapiturkki* t. *turkkirapi*, *turkkirapukka*, *turkkirasa*, *turkkirasa*.

vars. säästetty t. almuna annettu t. saatu' (NS:n määritelmä). Sana on yleinen uskonnollisen kirjallisuuden kielessä Agricolasta alkaen, ja tätä perintöä se on myös nykyisessä kirjakielessä ja kansankielessä. Tämäkin *ropo* lienee lähtöisin deskriptiivisestä verbipesyeestä.¹¹ Semanttisina paralleeleina voidaan mainita esim. seuraavat kielessämme tavattavat rahan nimitykset: *kolikko* t. *kolikka* '(isohko, us. vähäarvoinen) metalliraha, lantti; myös yleisemmin rahasta' (NS), murt. 'kova metalliraha, (vanha) kupariraha, rupla', *tīpa* »med hvilket onomatopoetiska ord man i Karelens betecknar der ännu anträffeligas små silfverstycken af olika form och vanligen utan prägel, hvilka lära i äldre tider varit gängse i Ryssland» (Ahlqvist, De västfinska språkens kulturoord s. 171) ja *tīpo*, esim. Gananderilla 'en rysk silfwer kopeek, en hwitten, en styfwer; ora argentea'.¹² Näistä *kolikko* t. *kolikka* -sanan alkuaiheena on nähtävästi ollut metallirahan koliseva ääni.

Tuokkosta merkitsevästä *roppinen*, *ropponen* -johdoksista edellinen on ahtaasti satakuntalainen, jälkimmäinen niin länsi- kuin itämurteidenkin piiriin levinnyt muodoste, joka paikoin on kehittynyt tarkoittamaan nimenomaan huonoa tuokkosta tai muuta huonokuntoista esinettä.¹³ Sekä *roppinen* että *ropponen* ovat todennäköisesti muodostuneet *rove*-johdoksen pohjalla; siihen viittaa mm. se seikka, että niitä esiintyy parhaasta päästä *rove(h)*-alueiden liepeillä. Niiden synty perustunee lähinnä sellaisten *-ppinen*, *-pponen* -loppuisten, taloudessa tärkeiden astiain nimitysten analogiavaikutukseen kuin esim. *kippo(nen)*,

¹¹ *ropo* 'pieni raha' -sanaa on pidetty kaukaisena lainana. Näin jo J. A. Lindström, joka kirjassaan »Om den keltisk-germaniska kulturens inverkan på finska folket» (ilm. 1859) s. 39 vertaa sitä keltin *robe*-sanaan sekä Puolassa ja Turkissa käytettyyn *roup*-rahaan ja intialaisiin rahannimityksiin *rupias*, *roupie*. Osaksi samaan suuntaan on *ropo*-sanan alkuperästä ajatellut Heikki Paasonen (SUSA 21:1 s. 48). Paasonen pitää mahdollisena, että se on Itämailta kulkeutunut Suomeen ja viron Hiidenmaan murteeseen, josta Wiedemannilla on *robi*, gen. *robe* 'kleine Münze'. Suomen *ropo*-sanan sukulaisia olisivat Paasonen mukaan arabian *rubīje* 'Name einer kleinen Goldmünze im Werte etwa 12 Neugroschen', persian *rupija*, kansankielessä *rupi*, hindostanin *rupā*, 'mumms quidam argenteus' ja muinaisintian *rupa* 'Silber'. Prof. Martti Räsänen on minulle ystävä. huomauttanut, että arvelut *ropo*-sanan itämaisestä alkuperästä ovat mahdottomia: sanan ainoana välittäjänä olisivat voineet olla Volgan bolgaarit, mutta koska heidän kielessään ei ollut *r*-alkuisia sanoja, olisi siinä edellytettävä olleen *urupi tjs., jollainen muoto olisi ims. taholle lainautunut ehdottomasti vokaalialkuisena.

¹² Näiden joukkoon kuulunee myös peräti harvinainen *kölö*: »— — kymmenen — — kopeekav vaskiraha se ol ollut nimeltään kölö», joka esiintyy eräässä Lauri Kuusanmäen litteroidussa radiohaastattelussa (Keski-Suomea ja keskisuomalaisia III s. 25). Kysyessäni tarkempia tietoja *kölö*-sanasta, jota esim. Sanakirjasäätiön kokoelmat eivät tunne, tohtori K. ilmoitti kuulleensa sen eräältä v. 1839 Korpilahdella syntyneeltä ja suuren osan ikäänsä Muuramassa eläneeltä mieheltä ja muisteli myös muutamien n. 100 vuotta sitten syntyneiden henkilöiden sitä käyttäneen; nuoremmat tuskin tunsivat koko sanaa, koska kopeekat jäivät 1860-luvulla pois käytännöstä.

¹³ Tämän lisäksi *ropponen* t. *kropponen*-sanalla on muitakin affektisia käyttötapoja. Se voi tarkoittaa esim. 'suurta kättä' (Pohjois-Savossa ja Joensuun Karjalassa; »niissä ropposissa on voimoo» Ilo), 'rumaa ihmistä' (Päijät-Hämeen Jämsässä), monikossa vielä esim. 'selkäsaunaa, löylytystä' (Keu-Pihl, Rov) ja 'juominkeja' (»Siäl oli sellaaaset ropposet jott yks miäs kuali viinhan» Isok).

kuppi(nen), kuppunen, koppi(nen), kopponen. Vrt. myös muihin vartalonloppuis-
ten klusiilien keston vaihteluihin (*aukea ~ aukko, kerkeä ~ kerkko, hiite ~*
hitto, hyde ~ hytynen, onte- ~ ontto, juopa ~ juoppo, kimpale ~ kimppu), joita
Hakulinen on maininnut SKRK I s. 198.

Inkerin murteiden tuokkosta tarkoittavat *ropukka, rupukka, ropikko* ja
trokekka ovat paikallisia muodosteita; vain *ropukalla* on vastineita Raja-Karja-
lassa saakka, mikä seikka ehkä sekin on vietävä mieluummin rinnakkais-
kehityksen kuin yhteisen muinaiskarjalaisen alkuperän tiliin. Merkille panta-
vaa on, että Inkerissä tuokkosella ei ole mitään yli koko alueen tunnettua
nimitystä; tavataan vain useita *rop-* (*rup-*) -vartaloisia rinnakkaisjohdoksia.
Inkeristä muistiinpantujen tuokkosta tarkoittavien johdosten merkitys on myös
laajempi ja epämääräisempi kuin muualla tavallisesti on laita; niinpä ne
yleensä tarkoittavat paitsi tuokkosta myös juomalippia. *ropikko*-substantiivilla
on Inkerissä edellisten lisäksi vielä merkitys 'kimppu (päreitä)', esim. *siin*
(pärepihdissä) *ol' koko ropikko päreit* (Koprinan Siiverskan savakkomurre;
Virittäjä 1953 s. 403, 404), mutta tällä kertaa on ehkä pikemmin kysymyk-
sessä kaksi eri sanaa: molemmat — *ropikko* 'tuokkonen, lippi' ja *ropikko* 'päre-
kimppu' — voivat olla saman deskriptiivisen sanakannan toisistaan riippu-
mattomia johdoksia. Sille kirjavuudelle, jota Inkerin murteiden tuokkosta
merkitsevät sanat osoittavat, on luonnollinen selitys: tuokkoson käyttö on
Inkerissä suuresti taantunut, niin että se viimeksi on ollut verraten vähäistä.
Esim. jauhojen, maidon tms. säilytysastiat ovat siellä olleet tavallisesti puusta.
Näissä olosuhteissa ei tuokkoson vanha *rove*-nimikään ole yleensä säilynyt,
vaan sen sijalle on ilmaantunut uusia, tosin samakantaisia mutta muihin
johdostyyppihin liukuneita nimityksiä.

III

Edellä on jo viitattu siihen, että *rove*-pesye on vanhempi kuin muut tuok-
kosen nimitykset. Näin ollen täytyy otaksua sanan hävinneen laajoilta alueilta.
Voidaan helposti osoittaa ne sanat, jotka ovat työntäneet sen syrjään: niitä
ovat *tuohi*-kantaiset johdokset, joita tavataan — ylimalkaisesti luonnehtien —
enimmäkseen hämäläis- ja savolaismurteissa ja joita *rove*-alue eri puolilta
mielenkiintoisella tavalla saartaa. Valtaus ei ole onnistunut esim. siellä, missä
rove tai jokin siihen perustuva johdos on ollut tärkeän pääsiäismämmin val-
mistusastia, nimittäin Lounais-Suomessa ja Satakunnassa eli katolisen kirkon
entisellä valta-alueella (pääsiäismämmin vanhasta levinneisyydestä ks. Anne-
Marie Nyströmin tutkielmaa »Suomalaisten mämmi», *Kotiseutu* 1934), eikä
liioin Itä-Karjalassa, missä *roveh* on ollut talouden tärkeimpiä astioita: ropeissa
säilytettiin maitoa (tav. hapattaessa), voita, kalaa, lihaa, ryynejä, jauhoja,

tervaa; niihin kerättiin marjoja, niistä lyötiin löylyä ja niillä viskattiin vettä veneestä; tarpeen tullen rovetta käytettiin keittoastianakin. Näin monikäyttöisen esineen nimitys ei tietenkään hevillä pääse katoamaan eikä edes kääntymään pejoratiiviseksi.

Tuokkosta merkitsevistä *tuohi*-sanan johdoksista seuraavat muodostavat selviä, joskin ahdasrajaisia alueita: *tuohoinen* Kaakkois-Hämeen Iitissä ja Elimäellä / *tuokkunen* ysat. murteiden keskiosassa (Ika Jämi KanP) / *tuokkinen* Länsi-Uudellamaalla (KarL Sam Num Viht Pus; osaksi myös Lounais-Hämeen Tamm) / *tokkonen* Ala-Satakunnassa ja Ylä-Satakunnan etelälaidalla (Harj Kok Kauv Keik Hui PunL Tyrvää Kiikk Kiiko Kark, harv. sitä paitsi Urj). Lönnrotin sanakirjassa mainitaan myös *tuohikko* 'näfverrifva, -ask'; kansankielestä se on kirjattu — harvinaiseksi uudissanaksi merkittynä — tietävästi vain rajakarjalaisesta Suojärven murteesta.

Muita *tuohi*-kantaisia johdoksia ovat laaja-alaiset *tuohinen* ja *tuokkonen*. *Tuohinen* tavataan yleisesti savolaismurteissa, hiukan kaakkoismurteissa, osassa hämäläismurteita (ei esim. etelähämäläisissä eikä ysat. murteissa) ja siellä täällä pohjalaismurteissa.¹⁴ *Tuokko(i)nen* tunnetaan niin ikään monissa savolaismurteissa sekä hyvin laajalti hämäläismurteissa, vieläpä Etelä-Pohjanmaan Alavudellakin.

-hk-llinen *tuohko(i)nen*, joka yleensä näyttää väistyvän, on merkitty sieltä täältä, tavallisesti *tuokko(i)nen*-muodon rinnalla. Tietoja on Kaakkois-Hämeestä (Sip Vla Nas Asi KosHl), Lounais-Hämeestä (Tamm Jok Ypä) ja sydänhämäläisistä murteista (VesL KanA Pälkä), lisäksi eräistä sydänsavolaisista murteista (Hir Risna Jor Piek SuonJ) ja Etelä-Pohjanmaan savolaiskiilasta ja sen reunoilta (AJär Soi Leh Kuort Äht).

Johdokset *tuohinen* ja *tuokkonen* eivät ole aivan uusia: *tuohinen* on sanakirjatuna jo Schroderuksen Lexicon Latino-Scondicumissa ja *tuokkonen* Jusleniuksen Suomalaisen Sana-Lugun Coetuksessa. Molemmat sanat näyttävät valtaavan alaa *rove*-pesyeeltä, ja tämä valtaus lienee jatkunut jo pitkän aikaa. Seurauksena on, että *rove*-sanue on laajalla alueella joko kokonaan hävinnyt murteen sanavarastosta tai jäänyt vain pejoratiiviseen käyttöön.

Johto-opin kannalta kiintoisia ovat *-kk*-lliset ja *-hk*-lliset tapaukset. Mikä on niiden keskinäinen suhde? Kettunen on pitänyt mahdollisena (SM III B s. 105, samoin Virittäjä 1944 s. 68), että *tuokkonen* olisi laina lounaismurteista, missä ensi tavun pitkän vokaalin ja diftongin jälkeinen *hk* > *kk* -muutos on sääntönä. Tämä lainausoletus on mahdoton mm. siitä syystä, että *tuokkonen*-johdosta ei lainkaan tavata lounaismurteissa, eikä ole aihetta otaksua,

¹⁴ Inkerissäkin tämä johdos esiintyy, mutta siellä sillä on toisia merkityksiä, esim. Hieta-mäellä: *tuokkone* 'tuohesta tehty rove, jossa pidetään kovasinta; tuppi' ja Koprinan Siivers-kassa (savakkomurrettä): *tuakkoite* 'tuohilippi'.

että se siellä olisi aikaisemminkaan ollut käytännössä. Toisaalta ei ole myöskään uskottavaa, että säännöllinen *hk* > *kk* -muutos olisi ennen käsittänyt lounaismurteiden lisäksi myös esim. ne hämäläis- ja savolaismurteet, joissa *tuokkonen* nykyään tunnetaan. Vaikka *-hk*-llinen *tuohkonen* näyttää paikoin olevan *-kk*-llisen johdoksen tieltä väistyvä asu (tähän vrt. myös esim. murremuodoissa *vaihka* — *vaikka*, *riehko* — *riekko*, *piahkoin* — *piakkoin* todettua kehitystä *kk*:n hyväksi; ks. esim. LYSMÄH s. 269—270), niin on varsin uskaliaasta olettaa, että *tuokkosta* ja muita *-kk*-llisiä *tuohi*-kantaisia johdoksia olisi kaikkialla edeltänyt vastaava *-hk*-llinen muoto. Tässä on ilmeisesti tapaus, jossa perinnäinen operointi konstantin kantavartalon ja siihen liittyneen johdinaineksen avulla jättää tutkijan pulaan. Ruoppila on kotieläinten nimitysten piiristä maininnut useita johdoksia, joiden kantasanaksi on abstrahoitu vain osa sanavartaloa (esim. *karkko* 'karitsa', *oikko* 'oinas', *salkko* 'salvopässi', *neikka*, *-o* 'poikimaton karitsa'; Kotieläinten nimitykset suomen murteissa I s. 154 ym.); huom. lisäksi Rapolan Virittäjässä 1953 s. 252- esittämät tähän kuuluvat tapaukset (esim. *riekko* 'happamaton, rievä', mahdollisesti myös *seikka* alk. 'oksa, keppi, saitta, seiväs'). Todennäköisesti myös *tuokkonen* ym. *-kk*-lliset johdokset kuuluvat näihin; ne olisikin siis analysoitava seuraavasti: (*tuokkoinen*, *tuokkunen*, *tuokkinen*) < *tuo-* + *-kkoinen*, *-kkunen*, *-kkinen*; (*tokkonen*) < *to-* (joka on liittynyt murteen *tuohi* : *tohta* -taivutussuhteen lyhytvokaaliseen muotoon) + *-kkonen*.

IV

Tuokkosen nimitykset osoittavat varsinaisesti kahden pesyeen valtataistelua: toisaalta vanha, deskriptiivislähtöinen mutta etymologialtaan hämärtynyt ja pejoroitumaan altis *rove*-sanue, toisaalta nuorehkot *tuohi*-kantaiset johdokset, jotka etymologialtaan selvinä ja vailla deskriptiivis-pejoratiivista sivumakua ovat kerkeästi vallanneet asemia edeltäjiltään. Vain kuvan täydentämiseksi mainittakoon lopuksi seuraavat kolme sanaa, jotka laajalti levinneiden kilpakumppaniensa jaloissa ovat saaneet tyytyä perin vähäiseen elintilaan.

Entisen Ylä-Satakunnan pohjoisosissa on yhtenäinen alue, jossa tuokkosen merkityksessä tunnetaan — kaikkialla muiden nimitysten rinnalla — seuraava sanue: *loikko* Park Ylö Kuru Ruov Vilp Virr Keu Äht, *loikkonen* HonJ (Varelius, Beiträge zur Kenntniss Finnlands s. 211), *loikes* Park Kih. Jo Jusleniuksella tavataan *loicko* 'haustrum; öse kar af näfwer, näfwer rifwa', samoin Gananderilla *loikko* 'öse kar af näfwer, rijfwa'; Renvallilla on sekä *loikko* 'haustrum ex cortice' että sen deminutiivi *loikkoinen* (myös Lönnrot esittää samat sanat). Juhana Ganstrén on Jusleniuksen sanakirjan välilehdelle merkinnyt tuokkosta tarkoittavan *loikko*-sanana Keuruulta, missä hän v. 1810-11 toimi pappina (A. V. Koskimiehen julkaisun s. 63).

astia' Oriv Juup; *loikkonen* Suo (esim. pienestä pärekopasta tms. pienestä astiasta), Tot (*otan nyj jokin astial loikkonen*), 'pienehkö puuastia (kaukalo, laatikko), jossa pidetään hylkytavaraa' HKyr.

Paikoin Keski-Suomessa, Savossa ja Pohjois-Karjalassa on veneen äyskäriinä pidetty tavallista tuokkosta, jolloin sitä kutsutaan *viskaimeksi* (esim. »heti kun se [tuokkonen] joutuu veneeseen veden pois ajoa varten, ei se enää ole tuokkonen vaan viskain», Suol). Tästä käytännöstä *viskain* on saattanut yleistyä tarkoittamaan yleensäkin tuokkosta (tietoja seur. pitäjistä: Ään KanK Kars Kivi Kin Piht Kart Tuup Ilo; myös Lönnrotin sanakirjan lisävihossa).

Lönnrotin sanakirjassa on tuohisen ja ropeen synonyymina mainittu myös *portta* 'näfverrifva l. -skäppa'. Tämä sana, joka tarkoittaa tuokkosen tapaista astiaa (tav. marja-astiaa, joskus myös kala-astiaa, vesiäyskäriä yms.), tunnetaan vain eräissä Peräpohjolan murteissa, nim. Alatorniolla, Karungissa, Ylitorniolla, Kittilässä (»*portta* on semmonen tuohinen marja-astia, sanovat sitä toiset *ropheksikki*»; Tytti Uusisalmi, PNA), Muoniossa ja Enontekiöllä, edelleen Ruotsin puolella Karungissa, Korpilompolossa, Tärännössä, Pajalassa, Junosuvannossa ja Vittangissa sekä Ruijan suomalaismurteissa (dos. Valosen ilmoituksen mukaan ainakin Jyykeässä). Portan muodosta ja käytöstä ks. T. I. Itkonen, Suomen lappalaiset I s. 491—492. *Portta* on Peräpohjolan suomalaismurteisiin lainattu lapista, vrt. lpN (Niels.) *boar'te* 'birch bark bag, vessel made of b. bag'. Lapin sanalla muuten on etäsukukielisiä vastineita syrjäänissä (*pert*, *pyrt* 'Kessel') ja votjakissa (*purti*) asti; ks. viimeksi Erkki Itkonen, FUF 31 s. 163—164.

PERTTI VIRTARANTA

Die Benennungen des Birkenrindenkörbchens in den finnischen Dialekten

Die Benennungen des aus Birkenrinde gefertigten viereckigen Körbchens in den finnischen Dialekten gliedern sich in zwei etymologisch voneinander getrennte Hauptgruppen: in die mit *rov-* und *rop-* anfangenden und andererseits die Ableitungen von *tuohi* 'Birkenrinde'. Die dem Aufsatz beigelegte Karte zeigt die Verbreitung der verschiedenen Formen in den Mundarten der finnischen Sprache. In einem weiten Gebiet findet sich *rove(h)* und zwar ausser in vielen finnischen Mundarten auch im Olonetz-Karelischen, Lüdischen und Wepsischen. Für dieses Wort ist vorläufig noch keine Etymologie beigebracht worden. Seinem Ableitungstyp nach gehört es zu den *-eh*-Nomina. Zu diesen gehören ausser 1) denominalen oder als solche anzunehmenden Substantiven (*halme* 'durch Abbrennen urbar gemachtes Land', *vene* 'Boot') und Adjektiven (*terve* 'gesund') und 2) an die Endung *-eh* angepassten baltischen und germanischen Lehnwörtern (*herne* 'Erbse', *turve* 'Torf') auch 3) auf *-eh* endende Wörter, neben die man ein deskriptives Verb vom gleichen Stamm stellen kann (diese gibt es besonders reichlich im Karelischen, aber auch im Finnischen und Wepsischen). Der Verfasser will nachweisen, dass *roveh* zu der letztgenannten Gruppe gehört: es auf der mit *rop-* (: *rov-*) beginnenden deskriptivonomatopoetischen Verbenfamilie (fi. *ro-*

pista 'prasseln, pladdern', *ropajaa* usw.), die u.a. dazu angewandt wird, um das Geräusch zu beschreiben, das bei der Ablösung von Birkenrindenplatten von einem Baum entsteht.

Auf dem Wort *rove* fussende Ableitungen, die ein Birkenrindenkörbchen bezeichnen, sind *rovikko*, *roppinen*, *ropponen* und *ropo* sowie einige in Ingermanland anzutreffende örtliche Wortbildungen. Der Verfasser macht u.a. auf die vielerlei Anwendungsweisen des Nomens *ropo* aufmerksam, die alle entweder unmittelbar oder mittelbar von der deskriptiven Wortfamilie herkommen, auch das der alten und der heutigen Schriftsprache angehörende *ropo* 'Scherflein, Groschen'.

Die vom Deskriptiven herkommende Wortfamilie *roveh* ist aus vielen finnischen Mundarten verschwunden. Sie ist verdrängt worden durch Ableitungen vom Stamm *tuohi* 'Birkenrinde' (*tuohinen*, *tuohoinen*, *tuohkonen*, *tuokkonen*, *tuokkinen*, *tuokkunen*, *tokkonen*), die man besonders in den Dialekten von Häme und Savo antrifft. Ausserdem kennt man in der Bedeutung 'Birkenrindenkörbchen' in kleinen Gebieten folgende Wörter: *loikko(nen)*, das deskriptiver Herkunft ist, *viskain* (ursprünglich 'Schöpfgefäss für das Boot') und die lappische Entlehnung *portta* (vgl. IpN *boar'te* 'birch bark bag, vessel made of bl. bag').

PERTTI VIRTARANTA